

BOGHVEDE

Boghvede (*Fagopyrum esculentum*) er en 30-60 cm tokimbladet plante med hjerte-pileformede blade, der tilhører Pileurfamilien (Polygonaceae). Den har navn efter frøenes facon, som minder om bøgens frugter, bog, og den dyrkes ligesom hvede - deraf boghvede. Boghvede er formodentlig indført fra Kina. Den findes vildtvoksende i Sibirien (Naturstyrelsen, u.å.; Hansen, u.å.). Boghvede er en nøjsom plante, som kan vokse på tørre og næringsfattige jorder (PFAF, 2012).

Der har før i tiden været dyrket boghvede i Danmark, især Fyn forbindes med boghvede (grød). Den har en relativt kort vækstperiode på kun 10-12 uger, hvorefter de mørkebrune, trekantede frø modner. Den har et højt indhold af aminosyren lysin, og indeholder meget organisk bundet calcium, jern, kalium, magnesium, kisel og flour. Boghvedeprotein indeholder ikke gluten og på grund af proteinets høje biologiske værdi og indhold af let fordøjelig stivelse er boghvede velegnet i børnemad og til personer med cøliaki. En del mennesker er allergiske overfor farvestoffet fagopyrin, som findes i boghvedens yderskal (der normalt fjernes). Eventuelle rester fjernes ved at skylle boghveden i kogt vand. Boghvede har mange anvendelsesmuligheder ud over som grød, se f.eks. kogbogen "Boghvede 2", og kan købes som både mel, flager, knækket og hele gryn.

Sædskifte og markplan

Boghvede klarer sig godt på alle typer jord (Holmegaard, 2015). Specielt lette jorde, da de ofte opnår en højere jordtemperatur tidligere på sæsonen.

Boghvede skal helst ikke indgå i sædskiftet efter raps, på grund af spildfrø. Efter boghvede anbefales en kornafgrøde. Boghvede kan også sagtens dyrkes på samme mark flere år i træk uden skadevirkning (Landbovirke, 1990).

Etablering

På grund af boghvedens fine rodsystem vil tilberedningen af et godt, ensartet såbed betale sig i sidste ende. Såbedet skal have en løs jordstruktur, der gør det let for rødderne at trænge ned i jorden (Cornell University, 2009). Hvis der inden de første blivende blade er udviklet, sker skorpedannelse eller afgrøden står under vand, vil dette have en negativ indvirkning på udbyttet. Tromling må kun ske på steder, hvor sten kan forårsage problemer under høsten (Landbovirke, 1990).

Boghvede

Boghveden tåler ikke frost og er meget følsom over for kulde (Holmegaard, 2015; Østergaard, 2010). Det kræver høje jordtemperaturer for at boghveden spirer. For god etablering skal jordtemperaturen være minimum 8 grader ved såning. Man skal derfor være påpasselig med tidlig såning, da det ikke nødvendigvis giver højere udbytter.

Boghveden skal sås sent (Holmegaard, 2015). Boghvede burde kunne sås i hele maj måned uden at udbyttet påvirkes (Landbovirke, 1990). Den er derfor velegnet til økologisk dyrkning, da der kan ske mekanisk ukrudtsbekæmpelse inden såning. Boghvede har en mellemstor frøstørrelse (frøet er 3-5 mm langt) og skal sås i 2-3 cm dybde (Cornell University, 2009). Ud-sædsmængden bør være 80 kg/ha.

Gødskning

Boghvede kræver et minimum af gødning. Overgødskning med N øger ukrudtstrykket og giver kun en mere kraftigt busket plante med større risiko for lejesæd, og dermed mindre frøsætning og nedgang i udbytte. Tilførsel af mere end 45 kg N/ha er ikke rentabelt. Tilførsel af P og K skal være det samme som for byg (Landbovirke, 1990; Cornell University, 2009).

Skadevoldere

Boghvede tåler generelt ikke ukrudtsmidler, og derfor bør ukrudtsbekæmpelsen ske mekanisk (Landbovirke, 1990). Boghveden er en hurtigvoksende plante, og vil under optimale forhold kunne konkurrere med ukrudtet (Østergaard, 2010). Boghvede er følsom overfor mekanisk ukrudtsbekæmpelse, især radrensning, der går for tæt på planterne og beskadiger rødderne.

Generelt er sygdomme ikke et stort problem. I kolde, våde år kan der komme rodbrand. Dette bekæmpes bedst ved et varieret sædskifte. Meldug kan også forekomme (Cornell University, 2010; Landbovirke, 1990).

Vildskader udgør visse steder et problem både i unge planter og i moden afgrøde (Cornell University, 2009).

Bestøvning

Boghvede er helt afhængig af bestøvning fra bier, uden bestøvning vil udbyttet blive 20-25 % lavere (Østergaard, 2010). Det er en god biplante pga. den lange blomstringstid, og den giver meget nektar. Boghvede kan give op til 400 kg honning pr. ha, og giver en meget stærk honning (Landbovirke, 1990). Blomstringen starter 5-6 uger efter såning (Landbovirke, 1990) og den blomstrer konstant, dvs. der er både modne og umodne frø samt blomster på planten ved høst.

Høst

Boghvede kan enten høstes direkte på roden eller skårlægges, og der høstes med almindelig mejetærsker. Skårlægning er en rigtig god metode, da boghvede på grund af dens lange blomstringsperiode modner meget uens (Østergaard, 2010).

Skårlægning bør ske når 75 % af frøene er hårde og brune. Skårlægningen skal ske på høje stubbe, derved kan boghveden tørre hurtigere, og eventuel nedbør vil ikke give problemer. Skårlægningen gøres bedst tidligt om morgenen, og helst i fugtigt vejr, hvor planten er mere drøj, skårlægges i højt solskin, kan der komme spild på op til 22 % (Landbovirke, 1990).

Alt efter såtidspunkt vil tidspunktet for skårlægning være sidst i august. Efter 10-14 dage på skår vil boghveden være klar til tærskning (Østergaard, 2010; Landbovirke, 1990).

Efter høst er det vigtigt at boghveden bliver tørret hurtigt, hvor temperaturen ikke må overstige 40 grader, da der ellers kan ske en misfarvning af kernerne. Den er let at behandle, da den tåler alle slags anlæg og blæsere. Hvis boghveden indeholder over 22 % vand, må der ikke bruges varme (Landbovirke, 1990).

Det gennemsnitlige udbyttelniveau er på ca 1t/ha (Jacobsen, 2014). I demonstrationsdyrkning på Jyndevad Forsøgsstation, hvor forskellige boghvedesorter, såtidspunkter og gødningsmængder er blevet afprøvet, har udbyttet ligget på sammen niveau (Østergaard, 2012).

Projekt glutenfri økologi 2012-2015

I fuldskala-dyrkningsforsøg i projektet kunne de ovenfor citerede erfaringer bekræftes. Afgrøden er blevet dyrket hos tre landmænd i Nordjylland samt på Københavns Universitets forsøgsgård Højbakkegård. Høstudbytter lå på 0 til over 1t/ha. Forsøg med såtidspunkt er i gang. De anbefalede sorter til konsum er Spacinski, Boghvede 09 og Kobra.

Referencer

- Cornell University, 2009. Buckwheat. <http://www.hort.cornell.edu/bjorkman/lab/buck/guide/main.php>
- Hansen, Å. S., u.å.: Boghvede. <http://naturstyrelsen.dk/media/nst/Attachments/Boghvede.pdf>
- Holmegaard, J., 2015: Boghvede. www.havenyt.dk/artikler/dyrkningsmetoder/groengodning/1188. html
- Jacobsen, S.-E., 2014: Screening af nye glutenfrie afgrøder til dyrkning i Danmark. I. Markforsøg på Københavns Universitet, Taastrup. Projekt Glutenfri Økologi - fra muld til mund. GUDP. Københavns Universitet.
- Landbovirke, 1990: Boghvede. Landbovirke tidskrift for økonomisk landbrug.
- Naturstyrelsen, u.å.: Glutenfri afgrøder. <http://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/naturprojekter/projekt-glutenfri-%C3%B8kologi/glutenfri-afgroeder/>
- PFAF, 2012. Fagopyrum esculentum. Plants for a Future. <http://www.pfaf.org/user/plant.aspx?LatinName=Fagopyrum+esculentum>
- Østergaard, C., 2010. Boghvede - Nye muligheder med gammel konsumafgrøde. Økologiske Landsforening. <http://www.ecoadvice.dk/NR/rdonlyres/75B94E5D-76B1-4C97-8FD1-DF03190490B7/0/Boghvede.pdf>
- Østergaard, C., 2012. Boghveden er tilbage. Økologisk landsforening. (<http://www.okologi.dk/landmand/fagomrader/okologisk-planteavl/afgrodevalg-org-...>)

Denne vejledning er udarbejdet under det af GUDP støttede projekt "glutenfri økologi fra muld til mund" i perioden 2012-2015 og skrevet af Sven-Erik Jacobsen Københavns Universitet i samarbejde med Naturstyrelsen Himmerland.

- 1) Landmand Torsten Wetche, Hvanstrup ved Farsø
- 2) Landmand Søren Bilstrup, Lundholm ved Spøttrup

Miljø- og Fødevarerministeriet, Naturstyrelsen Himmerland

